

sinó de les Índies occidentals. Així el teixit anomenat *indianes*: «és criteri general que la fabricació d'*indianes* a Barcelona començà a la primera trentena del S. XVIII --- però Jeroni Pujades <1605> havia estat advocat d'un fabricant i importador d'*indianes* de Borghonya --- La introducció comercial d'*indianes* estrangeres explica la misteriosa i ràpida acceptació de les *indianes* de fabricació local», escriví el mestre A. Duran i Sanpere en el pròleg al vol. I del *Dietari* de Pujades. Seguí com vulgari, les *indianes* es documenten fabricades a Barcelona, ja abundantment abans de 1730, documents que es poden veure en la *Història Econòmica de Cat.* per Carrera i Pujal, junt amb anuncis en català, i justament sembla que és a base d'aquesta publicitat dels teixits que s'arrelà en català (almenys llavors, i ja poc o molt c. 1600) el ben assimilat castellanisme *senzill*.

Les dades literàrio-folklòriques demostren vell arrelament del mot a les més varies regions catalanes: «las faldillas de virones - lo devantal d'*endiana*, / lo gipó de gra-de-turc / ---», MilàF (*Romlo.*, 356.16); «he robada l'*endiana*, / per parèixer més *guilana*, / per agradar-li a ell», Camps Merc. (*Folk. Men.* I, 151); «ha finit amb molt concorregut sarau de pàgesos i pàgeses --- moltes corbates vermelles llistades de negre --- se reparaven en lo més del jovent femení; i en lo cap, amb rets encarnats, gipons ben ajustats, faldilles d'*indianes*, blauets etc., i amb alguns gipons de tapisseria», B. de Maldà (*Coll. B. V.*, 104). La fabricació continua encara fèrvidament fins avançat el S. XIX: recordo que el mausoleu més antic que es construí en el Cementiri de Montjuïc és el de l'amo d'una fàbrica que havia prosperat amb llur fabricació; les obres clàssiques de Russinyol i de Coromines referents a la vida barcelonina del segle passat se'n fan eco en diversos llocs, per exemple: «Josep Antoni Balsells, el qual modestament pot ésser considerat com un dels pares de la nostra indústria tèxtil, pel seu descobriment del roig Andrinopòlis, molts anys abans que el trobessin els francesos, causa primera de la prosperitat en la fabricació d'*indianes*» (Coromines, *O. C.*, 1133a12f.).

El gros gallinaci mexicà anomenat *wešólotl* en la llengua dels azteques (> hisp.-am. GUAJOLOTE, DECH), importat a Europa en el S. XVII, rebé en català el nom de gall d'Índia, abreujat més generalment com *gall dindi*, a causa d'haver estat entesa la seva terminació *-dindia* com si fos només el nom de la femella (després *polla d'Índia*). El DTo. 1647 --- en diu només «*Gall de les Índies*: gallopavus, pavo indicus», però Lacav. ja ho retoca com «*gall de les Índies, comunament dit Gall dindi*». Una altra forma de masculinitzar-ho fou aplicar al femení *-india* la terminació masculinitzant típica del català: la que canvia *bruixa* en *bruixot*, *dida* en *didot*, *falci(lla)* en *falciot*: d'ací *indiot*, ja registrat per Belv.: procés paral·lel al francès, que partint de (*poule*) *dinde* creà el masculí *dindon*; cf. el venecià, que sobre el masculí *dindia* o *dindieta* creà un masculí *dindio* (Boerio). En català, *indiot* ha quedat sobretot com a denominació pròpia de les Illes [*endiòt*, DFGra.; cites d'*indiot* a «La Ignorància» en

AlcM], però també de tota la zona pirinenca, per exemple *endiòts* a Surroca de StJoan Abad. [1930], *andiòt* a la Vall d'Àneu (Pol, p. 9).

Sembla que seria el comerç català el que propagà la importació del gallinaci i el seu nom per gran part o la major part d'Europa, car fins és possible que el nom francès *dinde/dindon* no sigui més que una adaptació (amb terminacions franceses) de la nostra parella (*polla*) *dindia/indiot*. En tot cas el nostre nom masculí balear-pirinec dona mostres d'haver-se propagat antigament cap a certs països italians, sigui Venècia o Gènova o Trieste; car per més que avui a Venècia hagi predominat l'altre tipus de masculí, bé pot ser que el tipus en *-ot* hi vagi existir i s'hi hagi antiquat: en tot cas trobem encara formes manllevades de la nostra en *-ot* propagades per l'Adriàtic: es diu *dindiótu* «tacchino» en els parlars rético-venecians de l'Alt Comèlic (a Candide i Casmazzagno, *ARom.* x, 108); i d'altra banda *indjot* en el serbocroat de Dubrovnik (o sigui Ragusa) i de Vuk, i *dindijot* a Buzet (en el Camp de Sovinj);¹ des d'aquesta zona dalmàtica el mot degué viatjar més enllà, per les llengües eslaves, fins arribar a Rússia, on donà *indjúk*.²

DERIV.: Com que l'indiot passa merescudament per ser un animal estúpid (*guajolote* i sinònims s'usen a Mèxic i Cuba com a sinònims d'imbècil), també s'usa amb aquest valor no sols el venec. *dindio* «scimunito, stolido» (Boerio), sinó també el mall. *indiot*: *+indiotarro!* sentia jo aplicat amb aquest caràcter en els suburbis de Ciutat de Mallorca (1964). *Indiota* [DFig.]. *Indiotada*. *Indiotaire* [*indiotaira* f. Supl. al Lab. de 1840]; *indiotera* (id.). *Indiotar*; *indiotenc*. *Indioterapia*. *Indiótò*.

Indi, nom d'un metall blanc; *indol*.

Del nom fr. de l'indi, o sigui *indigo*, deriven *indigotina* [Lab. 1888]; *+indigotat*; *+indigogen* [id.]. *Indican*; *indicanúria*. *Indicolita*. *Indulina* (DFa.) amb la terminació de *naftalina*.

D'*indiana*: *indianaire*, *indianer*.

¹ Skok, *Etim. Rječnik Hrvatskoga ili Sprskog Jezika* I, p. 724. Skok es mostra intrígit pel xocant sufix *-ot*, estrany a les llengües eslaves i conjectura que sigui una italianització del gr. *-ώτης*. És clar, però, que és una incongruència suposar que un sufix hel·lènic es vagi aplicar a una mercaderia importada d'Amèrica o d'Espanya a l'Adriàtic i als Alps rètics, i que basta aquest sufix per demostrar que es tracta d'una importació del cabotatge català del Continent o de Mallorca. Des de la costa dalmàtica (evitant els Estrets de Turquia) seguirien, menats en ramat, pels passos dels Càrpatz o de Bucovina. —

² Així figura en els diccs. corrents, i així ho trobo com a glossa del rus dialectal *pýrin* usat per Màxim Gorki en les seves memòries d'infància (*Detstvo*, cap. 11); *pýrin*, en efecte és la forma eslava genuïna que correspon a la serbocroata *puran*, amb què Skok tradueix el raguseu *indijot*, junt amb les altres denominacions eslaves *tukac* i *čurak* d'altres dialectes serbis o croats.